

Βλέποντας το Θεό.

Μοναχισμός και Θέα του Ακτίστου Φωτός.

Αρχιμανδρίτου Γεωργίου Καψάνη, Ιεράς Μονής Οσίου Γρηγορίου Αγίου
Όρους(*)

Κατά τον μέγα Φωστήρα της Εκκλησίας, Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, υπάρχουν τριών ειδών θεολογίες:

α) Η ασφαλής και μυστική των θεοπτών θεολόγων, οι οποίοι ομιλούν εκ προσωπικής εμπειρίας και κοινωνίας με τον Ζώντα Θεό.

β) Η φιλόσοφος θεολογία των μη εχόντων προσωπική εμπειρία θεοπτίας, αλλά εν ταπεινώσει δεχομένων τις εμπειρίες και θεοπτίες των Άγιων και θεολογούντων συμφώνως προς αυτές. Η θεολογία αυτή χρησιμοποιεί την αποδεικτική μέθοδο, αυτήν δηλαδή που αποδεικνύει τις θεολογικές θέσεις με συλλογισμούς βάσει της Αποκαλύψεως και των καταγεγραμμένων εμπειριών των Αγίων.

γ) Η καινή θεολογία των θρασέων θεολόγων, οι οποίοι απορρίπτουν τις εμπειρίες των Αγίων και θεολογούν διαλεκτικώς κατά τις δικές τους φιλοσοφικές αρχές. Εκπρόσωπος της διαλεκτικής θεολογίας ήταν στους χρόνους του Αγίου Παλαμά ο δυτικός μοναχός Βαρλαάμ.

Την αποδεικτική μέθοδο ηκολούθησαν και οι Αγιορείται Πατέρες οι συντάξαντες τον Αγιορειτικό Τόμο το έτος 1340, οι οποίοι καταλήγουν: «Ταύτα υπό των Γραφών εδιδάχθημεν, ταύτα παρά των ημετέρων Πατέρων παρελάβομεν. ταύτα δια της μικράς έγνωμεν πείρας».

Είναι χαρακτηριστικός και ο τρόπος που υπέγραφε ο επίσκοπος Ιερισσού και Αγίου Όρους, Ιάκωβος: «Ο ταπεινός Επίσκοπος Ιερισσού και Αγίου Όρους Ιάκωβος, ταις αγιορειτικαίς και πατρικαίς ανατεθραμμένος παραδόσεσι, και μαρτυρών, ότι δια των ενταύθα υπογραφάντων λογάδων, άπαν το Άγιον Όρος συμφωνούντες υπέγραψαν, και αυτός συμφωνών και επισφραγίζων, υπέγραψα. Και τούτο μετά πάντων προσγράφων. ότι τον μη συμφωνούντα τοις αγίοις καθώς και ημείς και οι μικρό προημών Πατέρες ημών, ημείς την αυτού κοινωνίαν ου παραδεξόμεθα».

Στην ταπεινή μου εισήγησι θα ακολουθήσω την αποδεικτική μέθοδο.

Α΄. Το Άκτιστον Φως, Φως της Θεότητας

Στους αγίους μοναχούς οφείλεται ο πλούτος της εμπειρίας και της θεολογίας του Ακτίστου Φωτός.

Γι' αυτό και θα δώσω τον λόγο σε αγίους μοναχούς, παλαιούς και νέους, οι οποίοι θα διαπραγματευτούν την περί Ακτίστου Φωτός πίστι της Εκκλησίας.

Έτσι θα διαπιστωθή ότι στον χώρο του Ορθοδόξου Μοναχισμού εβιώθη η εμπειρία του Ακτίστου Φωτός και διευτυπώθη η περί αυτού θεολογία.

Ο Θεός είναι Φως, κατά τον άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο: «Και αυτή εστίν η επαγγελία ην ακηκόαμεν απ' αυτού και αναγγέλλομεν υμίν, ότι ο Θεός φως εστί και σκοτία εν αυτώ ουκ εστίν ουδεμία» (Α' Ιω. α' 5).

Ερμηνεύων ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης το εν λόγο χωρίον γράφει:

«Φως λοιπόν είναι ο Θεός και φως αληθινόν, με την λαμπρότητα του οποίου συγκρινόμενος ο ήλιος και όλα τα κτιστά φώτα, ευρίσκονται φώτα ψευδή.»

Φως είναι ο Θεός, κατά τον Αρεοπαγίτην Διονύσιον, διότι γεμίζει από κάθε νοητόν φως κάθε υπερουράνιον νουν, και διότι διώκει κάθε αγνωσίαν και πλάνην από τας ψυχάς εκείνας, εις τας οποίας λάμπει τας ακτίνας του και μεταδίδει εις αυτάς φως ιερόν (κεφ. δ' Περί θείων ονομάτων). Φως είναι ο Θεός νοερόν, κατά τον Θεοφύλακτον και Οικουμένιον, διατί κινεί τους οφθαλμούς της ψυχής εις το να θεωρήσουν, και διατί αποστρέφει τα ομμάτια του νοός από ταύτα όλα τα υλικά και τραβίζει την όρεξιν και επιθυμίαν του ανθρώπου, εις το να αγαπά μόνον τον Θεόν με ένα ερωτικόν πάθος».

Στο σύμβολο της Πίστεως ομολογούμε ότι ο Κύριος Ιησούς Χριστός είναι «Φως εκ Φωτός». Σε πολλά άλλα σημεία της θείας Λατρείας χαρακτηρίζουμε τον Τριαδικό Θεό ως Φως.

Άραγε στις περιπτώσεις αυτές το φως νοείται εν ηθική έννοια η εν οντολογική; Ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής απαντά ότι «κατ' ουσίαν αληθώς φως υπάρχων ο Θεός» και «φύσει φως ο Θεός» και «ουκ άλλο και άλλο φως υπάρχων αλλά κατ' ουσίαν εν και το αυτό, κατά τον της υπάρξεως τρόπον τρισσοφαές».

Ο «υπερφαής και αρχίφωτος Θεός», κατά τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, έπλασε τις λογικές φύσεις, αγγέλους και ανθρώπους, δεκτικές του θείου φωτός και ικανές να βλέπουν το θείον φως, αφού «φως είναι

την του Θεού τελειωτάτην θέαν». Οι θείοι άγγελοι, όσο δεν εξέπεσαν, έχουν πλέον συνεχή την κοινωνία με το Τρισήλιο Φως, που είναι και «η των πνευμάτων τροφή, των τε αγγέλων και των δικαίων».

Ο Αδάμ προ της παρακοής μετείχε της θείας ελλάμψεως και λαμπρότητος. Αυτήν φορούσε «ως στολήν δόξης». Έτσι δεν ήταν γυμνός «ουδ' ασχήμων υπήρχεν ότι γυμνός», αλλ' αντιθέτως ήταν πολύ λαμπρότερος αυτών που φορούν τα στολισμένα με πολύ χρυσό και πολύτιμους λίθους διαδήματα.

Ακολουθεί όμως η παράβασις και ο χωρισμός από τον Θεό, που είναι ο χωρισμός από την Ζωή και το Φως του Θεού. Τώρα η ανθρωπίνη φύσις είναι γυμνή και άσχημη. Κάλυμμα σκότους έχει επιβληθεί στην ψυχή. Οι πρωτόπλαστοι αισθάνονται την γύμνωσί τους και εντρέπονται.

Την έλλαμψι του θείου Φωτός "προϋπέγραφε" ο Θεός στα χρόνια της Παλαιάς Διαθήκης και μάλιστα κατά την τεσσαρακονταετή πορεία του Ισραήλ στην έρημο.

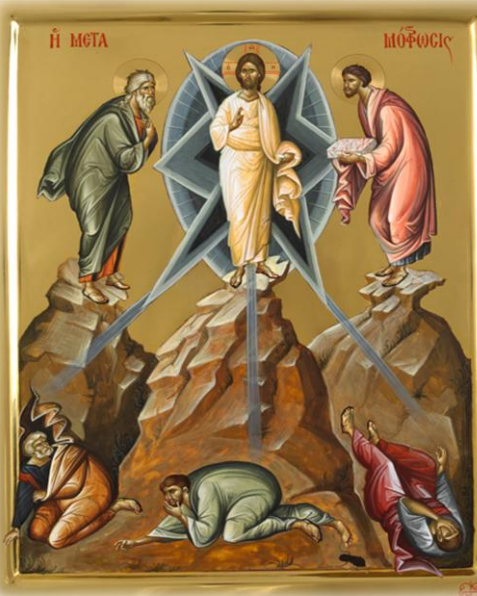
Αναφέρονται συχνά οι Πατέρες στον Μωϋσή, ο οποίος, όταν συνωμίλησε με τον Θεό τεσσαράκοντα ήμέρες και νύκτες και εδέχθη τις δεύτερες πλάκες του Δεκαλόγου, «τόσην πολλήν δόξαν έλαβε εκ της θείας συνομιλίας το πρόσωπον αυτού, ώστε δεν εδύναντο οι Υιοί Ισραήλ να ιδούσιν αυτό. όθεν ηναγκάσθη να βάλλη κάλυμμα εις το πρόσωπόν του, και να εγκλείση τρόπον τινά την πολλήν λαμπρότητα και δόξαν την έξω χυνομένην, και ούτως εδυνήθησαν και είδον αυτόν οι Ισραηλίται. "Και είδον, φησίν, οι Υιοί Ισραήλ το πρόσωπον Μωϋσέως ότι δεδόξασται. και περιέθηκε Μωϋσής κάλυμμα επί το πρόσωπο αυτού" (Έξ. λδ' 35)».

Κατά τους αγίους Πατέρας, η δόξα και λαμπρότης του Μωϋσέως εν σχέσει προς την δόξαν του μεταμορφωθέντος Χριστού δεν είναι απλώς ολιγωτέρα αλλά πέρα πάσης συγκρίσεως.

Κατά τον άγιο Εφραίμ τον Σύρο: «Έδειξεν ο Χριστός ότι εξ όλου του σώματος έβρυεν η δόξα της Θεότητος αυτού, και εξ όλων των μελών έλαμπε το φως αυτού. ου γαρ ως Μωσής έξωθεν η σαρξ αυτού έλαμψεν εν ευπρεπεία, αλλ' εξ αυτού έβρυεν η δόξα της Θεότητος αυτού».

Ο δε άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς λέγει: «οράτε ότι και Μωϋσής μετεμορφώθη αναβάς εις το Όρος, και ούτως είδε την δόξαν Κυρίου; αλλ' έπαθε την μεταμόρφωσιν, ουκ ενήργησε, κατά τον λέγοντα (ήτοι τον Θεολόγον Γρηγόριον). εις τούτο με φέρει το μέτριον ενταύθα φέγγος της αληθείας, λαμπρότητα Θεού ιδείν και παθείν. ο δε Κύριος ημών Ιησούς Χριστός οίκοθεν είχε την λαμπρότητα εκείνην».

Επιλέγει δε ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης: «Λέγων δε ο άγιος ότι ο Μωϋσής έπαθε την μεταμόρφωσιν και ουκ ενήργησε, δηλοί ότι έξωθεν εκ του φωτός του προσώπου Κυρίου μετεμορφώθη: ήτοι ενηλλάγη κατά ψυχήν και σώμα. και ο μεν Μωϋσής δια του γνόφον εφωτίσθη, ο δε Χριστός και αυτόν τον γνόφον φωτίζει, επειδή και φωτεινήν έδειξεν εν τω Όρει Θαβώρ την γνοφώδη νεφέλην. και ο συνομιλών με τον Θεόν, από εκεί έλαβε το φως. ο δε Χριστός μίαν μικράν φλέβα ανοίξας της κατά φύσιν πηγαίας φωτοχυσίας του, το Θαβώριον όλον εφαιδρυνε, και τους δύο Προφήτας και τους τρεις Αποστόλους ελάμπρυνε».

Την γυμνή από το θείο Φως ανθρωπίνη φύσι ελήησε ο Χριστός προσλαβών αυτήν και ενώσας με την θεία του φύσι στην υπόσταση του Θεού Λόγου.

Κατά την θεία Μεταμόρφωσι στο Θαβώρ απεκαλύφθη ότι ο Κύριος ενέδυσσε πάλι την ανθρωπίνη φύσι με το ένδυμα του θείου Φωτός και της θείας δόξης και την εθέωσε.

Ερμηνεύων ο άγιος Νικόδημος τροπάριον του α΄ Κανόνος (του άγιου Κοσμά Μαΐουμά) της εορτής της Μεταμορφώσεως γράφει:

«Αστράψας λοιπόν ο Χριστός επάνω εις το Θαβώριον Όρος με δόξαν απρόσιτον της Θεότητος, ελάμπρυνε μεν την Κτίσιν, μόνους δε τους ανθρώπους εθέωσε. γαρ η φύσις δεκτική εστί της Θεώσεως. Όθεν οι άνθρωποι δια μέσου του θεωθέντος προσλήμματος του Κυρίου εθεώθησαν κατά χάριν, κατά το "Εγώ είπα. θεοί εστέ και υιοί υψίστου πάντες" (Ψαλμ. πα΄ 6)».

Εις άλλο σημείο διευκρινίζει:

«Σημείωσαι δε, ότι οι Μαθηταί είδον εις το Όρος το άκτιστον φως της του Κυρίου Θεότητος όχι μόνον με τον νουν, όστις είναι οφθαλμός της ψυχής, αλλά και με τους αισθητούς οφθαλμούς του σώματος. Αλλά πως είδον αυτό; μένοντες εν τη φυσική δυνάμει αυτών; όχι, αλλά αλλοιωθέντες εις το κρείττον και θειότερον, και δυναμωθέντες υπό της δυνάμεως του φωτός εκείνου. επειδή κτιστοί και αισθητοί οφθαλμοί το άκτιστον και υπέρ αίσθησιν και νουν φως χωρήσαι ου δύναται. Υπό του φωτός εκείνου λοιπόν ενισχυθέντες και δυναμωθέντες οι των Αποστόλων αισθητοί οφθαλμοί, και υπέρ τους όρους της εαυτών φύσεως γεγονόςτες, είδον το υπερφυές εκείνο και άκτιστον και της θείας ουσίας αχώριστον φως, κατά την κοινήν δόξαν των Ιερών Θεολόγων».

Είναι γνωστό ότι τόσο η ιερά υμνολογία της Εκκλησίας μας, όσο και οι άγιοι Πατέρες, τονίζουν ότι το λάμπαν εις το Θαβώρ Φως δεν είναι η ουσία του Θεού, ούτε κτιστόν φως, ούτε φάντασμα φωτός, αλλά το άκτιστον Φως του Θεού, άκτιστος και θεία και θεοποιός ενέργεια.

Το άκτιστον της θείας Χάριτος, ενεργείας, θείου φωτός, είναι προϋπόθεσις της δυνατότητος της θεώσεώς μας.

Ο δυτικός Βαρλαάμ επολέμησε λυσσωδώς την περί θεάς του Ακτίστου Φωτός εμπειρία των Αγιορειτών, διότι δεν εδέχετο την διάκρισι ουσίας και ενεργείας στον Θεό.

Αλλά ο Αγιορείτης της άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς ανέλαβε σθεναρόν άγωνα, διότι, εάν επικρατούσε η ορθολογιστική άποψις του Βαρλαάμ, ο άνθρωπος δεν θα ημπορούσε να θεωθή δια κτιστής Χάριτος.

Το Άγιον Όρος με τον Αγιορειτικό Τόμο του 1340 (εδω), τον οποίο υπέγραφαν οι λογιώτεροι Αγιορείται, υιοθέτησε την διδασκαλία του αγίου Παλαμά.

Ομοίως και η Εκκλησία, δια των εν Κωνσταντινουπόλει Συνόδων των ετών 1341,1347 και 1351, ανεκήρυξε τον Άγιο Γρηγόριο ως απλανή διδάσκαλο της Εκκλησίας και την διδασκαλία του ως διδασκαλία της Ορθοδόξου Εκκλησίας.

Ανεθεματίσθησαν μάλιστα οι μη δεχόμενοι την διδασκαλία αυτή και το άκτιστον της θείας Χάριτος, όπως αναφέρεται και στο "Συνοδικόν της Ορθοδοξίας".

Στις Συνόδους αυτές συμμετείχαν και πρωταγωνίσθησαν και διακεκριμένοι μοναχοί. Ειρήσθω παρεμπιπτόντως ότι μέχρι σήμερα **ο δυτικός Χριστιανισμός (Παπικοί και Προτεστάνται) δεν δέχονται το άκτιστον της θείας Χάριτος**, θεωρούντες μάλλον την Χάριν κτίσμα. Αλλ' όταν η Χάρις είναι κτίσμα, δεν ημπορεί να θεώση τον άνθρωπο.

Γι' αυτό οι δυτικοί δεν ομιλούν περί θεώσεως αλλά μόνον περί ηθικής καλλιτερεύσεως του ανθρώπου.

Φρονούμεν ότι η σοβαρά αυτή διαφορά θα πρέπει να προστεθή στις θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ Ορθοδοξίας αφ' ενός και Ρωμαιοκαθολικών και Προτεσταντών αφ' έτέρου.

Β'. Οι συνέπειες της ελλάμψεως του θείου Φωτός.

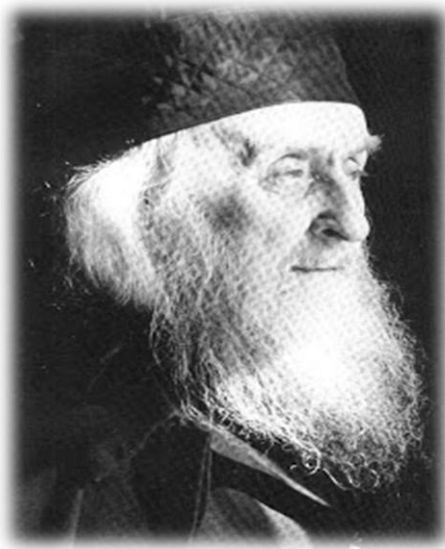
Ο άνθρωπος ελλαμπόμενος από το θείο και άκτιστο Φως, απόλαμβάνει πολλών θείων και υπερφυών δωρεών. Οι συνέπειες της ελλάμψεως του Φωτός δεν είναι μόνον ηθικές, αλλά πρωτίστως είναι οντολογικές. Η παρουσία του θείου Φωτός γίνεται πηγή υπερφυών πνευματικών χαρισμάτων.

Το Άκτιστο Φως ονομάζεται από τους αγίους Πατέρας ενυπόστατον φως, διότι δεν γίνεται και απογίνεται, όπως τα πνευματικά νοήματα, αλλά μένει και φωτίζει μονίμως την ψυχή. Λέγει σχετικώς ο άγιος Μακάριος ο Αιγύπτιος: «Η τοιαύτη, φησί, του Πνεύματος έλλαμψις, ουχ οίον νοημάτων μόνον αποκάλυψις εστί και φωτισμός χάριτος, ώσπερ είρηται, αλλ' υποστατικού φωτός εν ταις ψυχαίς βεβαία και διηνεκής έλλαμψις».

Κατά τον όσιο Νικήτα τον Στηθάτο, με την παρουσία του Φωτός, οι δυνάμεις της ψυχής ειρηνεύουν και η ψυχή συνάγεται από τον έξωθεν διασκορπισμό προς το θείο Φως και ενούμενη με αυτό τελειούται και καθίσταται μύστις θείων θεωριών και κατοικητήριο της Αγίας Τριάδος.

Κατά τον άγιο Μακάριο τον Αιγύπτιο, δια της ελλάμψεως του θείου Φωτός αίρεται από την ψυχή το εκ της πτώσεως του Αδάμ πνευματικό σκότος: «Φανερώς ουν δια τούτων απέδειξε, κάλυμμα σκότους επιβεβλήσθαι την ψυχή. όπερ από της του Αδάμ παραβάσεως, χώραν έσχε εις την ανθρωπότητα παραδύναι. νυνί δε από της του Πνεύματος ελλάμψεως περιαιρείσθαι τούτο πιστεύομεν εκ των πιστών και αξίων τω όντι ψυχών».

Ο άνθρωπος, κατά τον π. Σωφρόνιο, δια της μετοχής και ελλάμψεως του θείου Φωτός αξιούται «βαθείας τινός αισθήσεως του Ζώντος Θεού εν τη καρδιά και τω νοϊ».

Δέχεται την «αποκάλυψιν της Θεότητος του Κυρίου Ιησού Χριστού» και «την πείραν της αναστάσεως ως πρόγευσιν της μελλούσης μακαριό-

τητος», κοινωνεί με τον Θεό πρόσωπον προς πρόσωπον, ασκεί τις αρετές και αποκτά τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος:

«Το άγιον τούτο Φως, όταν εμφανίζεται εν δυνάμει, φέρει την ταπεινήν αγάπην. Αποδιώκει πάσαν αμφιβολίαν και πάντα φόβον, εγκαταλείπει μακράν εις τα οπίσω πάσας τας γήινας σχέσεις», κατά δε τον αββά Φιλήμονα: «κατατρυφά του Κυρίου πνευματικήν τίναν και ακατάληπτον ευφροσύνην».

Συμφώνως προς την προσωπική μαρτυρία του οσίου Μαξίμου του Καυσοκαλύβη στον άγιο Γρηγόριο τον Σιναΐτη, οι καρποί του Αγίου Πνεύματος, που αναφέρει ο Απόστολος Παύλος, αποκτώνται επίσης δι' αυτού του Φωτός:

«Και τότε ωσάν αρπαχθή ο νους του ανθρώπου από εκείνο το θεϊκόν φως και φωτισθή φωτισμόν θεϊκής γνώσεως, γίνεται η καρδιά του γαληνή και πραοτάτη και αναβρύει τους καρπούς του Αγίου Πνεύματος, την χαράν, την ειρήνην, την μακροθυμίαν, την καλωσύνην, την συμπάθειαν, την αγάπην, την ταπείνωσιν και τα λοιπά» .

Όπως παρατηρεί και ο άγιος Διάδοχος Φωτικής, μόνον δια της μετοχής του θείου Φωτός είναι δυνατή η απόκτησις της τελείας αγάπης: «Εάν γαρ μη τελείως το καθ' ομοίωσιν δια του θείου φωτός απολάβη ο νους, πάσας μεν τας άλλας αρετάς σχεδόν έχειν δύναται, της δε τελείας αγάπης έτι άμοιρος μένει».

Αλλά και μόνο δι' αυτού του Φωτός αποκτώνται τα υπερφυή χαρίσματα των τελείων, λέγουν οι άγιοι Κάλλιστος και Ιγνάτιος, οι Ξανθόπουλοι:

«Και αυθίς ούτως, ως εξ ηλιακού δίσκου, ανατέλλει τούτοις το ανακρίνειν, το διακρίνειν, το διοράν, το προοράν, και τα παραπλήσια. και απαξιαπλώς δι' αυτού απαυγάζει τούτοις η των αδήλων μυστηρίων πάσα δηλωσίς τε και αποκάλυψις. δυνάμεώς τε υπερφυσούς και θείας εν πνεύματι εμπίπλανται. και δια της τοιάσδε υπερφυσούς δυνάμεως και ο χους αυτών κουφιζόμενος, ή μάλλον το βρίθον της σαρκός απολεπτυνόμενον και μετεωριζόμενον, υπερίπταται. Δια ταύτης της εν Αγίω Πνεύματι φωτιστικής δυνάμεως, έτι μετά σαρκός όντες και τίνες των

Αγίων Πατέρων, ως άϋλοι και ασώματα, ποταμούς αβάτους και θαλάττας ναυσιπόρους, ποσίν αβρόχοις διήλθον. δρόμους τε μακρούς και πολυημέρους, ακαριαίως διώδευσαν. και έτερα εξαίσια, εν ουρανώ, εν γη, εν ηλίω, εν θαλάσση, εν ερημίαις, εν πόλεσιν, εν παντί τόπω και χώρα, εν θηρίοις και ερπετοίς και απλώς εν πάση τη κτίσει και πάσι τοις στοιχείοις εξειργάσαντο και δια πάντων εδοξάσθησαν και εν προσευχαίς δε τούτων ισταμένων και τα αυτών ευαγή και τίμια σώματα γήθεν ως υπόπτερα υπερήροντο, τω αναλωτικώ και ενθέω και αύλω πυρί, τω της χάριτος, το σωματικόν πάχος, ναι μην και το βάρος, αποτεφρούμενοι. κούφως τε αίρεσθαι ενεργούμενοι, ω του θαύματος, μεταστοιχειούμενοι και μεταχαλκευόμενοι προς το θειότερον, το θεουργώ παλάμη της ενσκηνούσης αυτοίς ισχύος και χάριτος. και μετά τέλος δε, ενίων και τα σεβάσμια σώματα το αδιάλυτον φέρουσι, προδήλως την ενοικούσαν αυτοίς και πάσι τοις βεβαιοπίστοις υπέρ φύσιν χάριν και δύναμιν πιστούμενα».

Εν τω Φωτί, λέγει ο π. Σωφρόνιος ακολουθών τον άγιο Γρηγόριο Παλαμά και τους άλλους Πατέρας, γινόμεθα τρόπον τινά άναρχοι: «Ως άναρχος ενέργεια του Θεού, το Φως τούτο εισδύει εν ημίν δια της δυνάμεως αυτού και ημείς γινόμεθα άναρχοι, ουχί κατά την φύσιν ημών, αλλά κατά την δωρεάν της χάριτος: «Άναρχος ζωή μεταδίδεται εις ημάς».

Κατά τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, «πάντες οι Δίκαιοι εν τω αυτώ ακτίστου φωτί της Θεότητος έχουν να γνωρίσουν αλλήλους και όσους ποτέ σωματικώς δεν εγνώρισαν, κατά τον μέλλοντα αιώνα»³¹ .

Γ'. Εμπειρίες θέας Ακτίστου Φωτός.

Πολλοί μοναχοί δια μέσου των αιώνων έπαθαν την θέωσιν και αξιώθηκαν της θέας του Ακτίστου Φωτός. Ολίγοι όμως ωμίλησαν γι' αυτήν.

Ο άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος εδέχετο συχνά την επίσκεψη του Ακτίστου Φωτός και μάλιστα κατά την τέλεσι της θείας Λειτουργίας, την οποία καθημερινώς ετελούσε:

«Διατί εις αυτόν δεν έστειλεν ο Θεός Αγγέλους και Χερουβείμ δια να τον φυλάττωσιν, οίτινες είναι "πνεύματα λειτουργικά εις διακονίαν αποστελλόμενα δια τους μέλλοντας κληρονομείν σωτηρίαν", ως λέγει ο μακάριος Παύλος, αλλ' αυτό αμέσως το ίδιον ζωαρχικόν και πανάγιον Πνεύμα ο φύσει Θεός και Δεσπότης όλων ομού των Αγγέλων και των ανθρώπων έσκεπεν αυτόν και εφύλαττε δια της φωτοφόρου Χάριτός Του και πάντοτε μεν, εξαιρέτως δε και μάλιστα όταν ο άγιος ευρισκόμενος ως Ιερεύς μέσα εις το άδυτον βήμα ελειτούργει Θεώ την μυστικήν και αναίμακτον ιερουργίαν. η γαρ φωτεινή νεφέλη εκείνη, όπου τότε τον εσκεπαζε και όλον αυτόν από κάθε μέρος περιελάμβανε, καθώς αναφέρει ο βίος του, η παντοδύναμος και φωτοπάροχος χάρις του παναγίου και ζωοποιού Πνεύματος ήτον. Όθεν και από αυτήν τοσούτον ο Άγιος ελαμπρύνετο και ψυχή και σώματι, και νοΐ και καρδία, ώστε όπου το θείον και ιερόν του πρόσωπον ηκτινοβόλει και ήστραπτεν, ωσάν άλλος δεύτερος ήλιος. Διο κανείς δεν ηδύνατο να βλέπη αυτό ακλινώς, καθώς δεν δύναται να βλέπη ούτε τον ήλιον. Ω δόξαι! Ω μεγαλεία! Ω υπερφυή και ουράνια χαρίσματα του ιερού Συμεώνος, τα οποία βυθίζουσι κάθε νουν και κάμνουσιν άλαλον κάθε γλώσσαν!»

Αλλά και ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς εκ της προσωπικής του πείρας ομιλεί περί του Ακτίστου Φωτός, χωρίς όμως να αποκαλύψη ότι αυτός υπήρξε θεόπτης:

«Βλέπει βεβαίως ως φως εκείνο το αγαπητότατο πράγμα που αρπάζει τον νου, τον κάνει να εξίσταται από όλα και τον στρέφει ολόκληρο μόνο σ' αυτό, είναι αποκαλυπτικό άλλ' όχι αισθητών σωμάτων, το βλέπει να μη τελειώνη ούτε προς τα κάτω ούτε προς τα άνω ούτε προς τα

Ενίοτε δυνάμεθα να παρουσιάσωμεν το Φως τούτο προς νεφέλην καλύπτουσαν την κορυφήν όρους, επί του οποίου ιστάμεθα: Η νεφέλη καθ' εαυτήν είναι έμπλεος Φωτός, αλλ' ημείς ουδέν βλέπομεν, ει μη μόνον αυτήν. Άπας ο λοιπός κόσμος δεν οράται. Κατά τον αυτόν τρόπον το Θείον Φως, αποκαλύπτον ημίν νέαν μορφήν πνευματικού είναι, αποκρύπτει από των οφθαλμών ημών την θέαν του υλικού κόσμου. Το Φως τούτο είναι ομοιόμορφον, ακέραιον, πλήρες βαθείας ειρήνης. Εν αυτώ η ψυχή θεωρεί την Αγάπην και την Αγαθότητα του Θεού. Όταν τούτο εκχέηται αφθόνως επί τον άνθρωπον, παύει ούτος να αντιλαμβάνηται την υλικότητα του περιβάλλοντος αυτόν χώρου, έτι δε και την του σώματος αυτού.

Επί πλέον βλέπει εαυτόν ως φως. Το Φως τούτο έρχεται ιλαρώς, τρυφερώς, ούτως ώστε να μη παρατηρώμεν πως τούτο περιέβαλεν ημάς. Ουχί αίφνης, αλλ' ηρέμα ο κόσμος συνήθως "λησμονείται". Το φαινόμενον τούτο ομοιάζει προς ήρεμον επέλευσιν ύπνου εις φυσιολογικώς υγιά άνθρωπον. όμως, βεβαίως, δεν πρόκειται περί ύπνου, αλλά περί πληρώματος ζωής».

Δ'. Διάκρισις Ακτίστου Φωτός από άλλα φώτα.

Οι θεόπται Πατέρες διευκρινίζουν ότι κάθε ορώμενον φως δεν είναι Άκτιστον Φως. Υπάρχουν και άλλα φώτα, που δεν πρέπει να συγχέωνται με αυτό...

Υπάρχει το φως του νοός, και το δαιμονικόν φως.

Η διάκρισις των φώτων είναι ιδιαιτέρως αναγκαία σήμερα που διάφορες "πνευματικότητες", ανατολικής κυρίως προελεύσεως, επαγγέλλονται εμπειρίες υπέρλογες που, εάν δεν είναι δαιμονικές, είναι του νοός, αποτέλεσμα ανθρωποκεντρικών ασκήσεων.

Για τα φώτα αυτά γράφει ο π. Σωφρόνιος: «Επειράσθην ωσαύτως υπό φωτοειδών εμφανίσεων προερχομένων εκ των εναντίων πνευμάτων. Αλλ' ότε εις ώριμον ήδη ηλικίαν επέστρεψα εις τον Χριστόν ως τον τέλειον Θεόν, περιέλαμψεν εμέ το άναρχον Φως. Το θαυμαστόν τούτο Φως, έστω και εν τω μέτρω εν τω οποίο εδόθη εις εμέ να γνωρίσω δια

της Άνωθεν ευδοκίας, επεσκίασε πάντα τα άλλα, ως ο ανατέλλων ήλιος δεν επιτρέπει να ίδωμεν εισέτι και τους πλέον λαμπρούς αστέρας»³⁶.

Οι άγιοι Ιγνάτιος και Κάλλιστος Ξανθόπουλοι διασώζουν την περιγραφήν του δαιμονικού φωτός, όπως την διετύπωσε ο όσιος Παύλος ο εν τω Λάτρω: «Το μεν της αντικειμένης δυνάμεως φως, πυροειδές εστί και καπνώδες και του αισθητού πυρός όμοιον. και επειδάν αυτό μετριοπαθής και κεκαθαρμένη ψυχή θεάσεται, αηδώς έχει προς αυτό και βδελύττεται. το δε του αγαθού αγαθόν, χαριέστατόν τε εστί και ακραιφνές, και προσβαλόν αγιάζει, φωτός τε και χαράς και ιλαρότητος πληροί την ψυχήν και ηπίαν αυτήν, και φιλόανθρωπον απεργάζεται».

Ο βασανιζόμενος μέσα στην ορθολογιστική και αιτιοκρατική φυλακή σύγχρονος άνθρωπος, αγνοών ή και μη θέλων λόγω αυταρκείας να γνωρίση το Άκτιστο Φως του Χριστού, καταλήγει σ' αυτές για να βρη κάποια διέξοδο στο πνευματικό του αδιέξοδο.

Θα μπορούσαμε να ειπούμε ότι στις ανατολικές πνευματικότητες ο άνθρωπος κάνει διάλογο με τον εαυτό του. Στην Ορθόδοξο άσκησι αντίθετα ο άνθρωπος εισέρχεται στον έσω άνθρωπο, για να συναντήσει, διαλεχθή και ενωθή με τον Θεό.

Ε'. Προϋποθέσεις της Θεάς του Ακτίστου Φωτός.

Κατά τον Μέγα Βασίλειο:

Η κάθαρσις από τα πάθη επιτρέπει, «ίνα γαληνιώσης της ημών ψυχής και δι' ουδενός πάθους ταρασσομένης, οίον εν κατόπτρο τινί καθαρά γένηται και ανεπισκότητος η έλλαμψις του Θεού». και «ούτε γαρ κατόπτρω ρυπώντι δυνατόν των εικόνων δέξασθαι τας εμφάσεις, ούτε ψυχήν ταις βιοτικάις προειλημμένην μερίμναις και τοις εκ του φρονήματος της σαρκός επισκοτουμένην πάθει δυνατόν υποδέξασθαι του Αγίου Πνεύματος τας ελλάμψεις».

Κατά τον άγιον Ισαάκ:

«Ου δύναται άνθρωπος θεάσασθαι το κάλλος το όν ένδοθεν αυτού, πριν η ατιμάση και βδελύξηται παν κάλλος έξωθεν αυτού» και «Ο σωφρονών, και ταπεινοφρονών, και βδελυττόμενος την παρρησίαν, και τον θυμόν εκ της καρδιάς απωσάμενος, εγώ πιστεύω, ότι όταν αναστή εν τη

προσευχή, καθορά εν τη ψυχή αυτού το φως του αγίου πνεύματος, και σκιρτά εν ταις λαμπηδόσιν αυτού της ελλάμψεως του φωτός, και ευφραίνεται εν τη θεωρία της δόξης αυτής, και εν τη εαυτής αλλοιώσει προς την αυτού ομοιότητα».

Κατά τον άγιο Νικόδημο τον Αγιορείτη:

«Κατά την αναλογίαν της καθαρότητος των καρδιών ημών εφώτισεν ημάς ο φωτοπάροχος Ιησούς. καθώς γαρ το αισθητόν τούτο φως φωτίζει τους έχοντας καθαρούς και υγιείς τους οφθαλμούς του σώματος. ούτω και το άύλον και άκτιστον φως της υπερουσίου Θεότητος φωτίζει τους έχοντας νουν καθαρόν και καρδίαν λελαμπρυσμένην. οι γαρ με το θείον φως ενωθήναι βουλόμενοι, φως πρέπει να είναι και αυτοί δια των αρετών» .

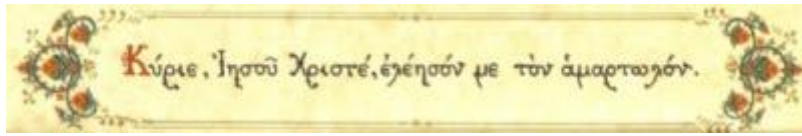
Η νήψις, η μετάνοια, η αυτομεμφία είναι κατά τον άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο προϋποθέσεις της ελλάμψεως του θείου Φωτός:

«Έχειν δε τον νουν πάντοτε προς τον Θεόν, εν τε ύπνω και εγρηγόρσει, εστιάσει και ομιλία, εργοχείρω τε και πάση άλλη πράξει κατά το προφητικόν λόγιον. προωρώμην τον Κύριον ενώπιόν μου δια παντός. Ηγού δε εαυτόν αμαρτωλότερον παντός ανθρώπου. Χρονιζούσης γαρ ταύτης της μνήμης, πέφυκεν εγγίνεσθαι τη διανοία έλλαμψις δίκην ακτίνοσ. Και όσον ταύτην επιζητείς, πολλή προσοχή και απερισπάστω διανοία, κόπω τε πολλώ και δάκρυσι, τηλαυγέστερον φαίνεται. Φαινομένη δε, αγαπάται. αγαπωμένη δε, καθαίρει. καθαίρουσα δε, θεοειδή απεργάζεται, φωτίζουσα και διδάσκουσα διακρίνειν το καλόν από του χείρονος.

Πλην, αδελφέ, πολλού δει κόπου, συν Θεώ του τελείως ταύτην εισοικισθήναι τη ση ψυχή και ταύτη καταυγάσαι, ώσπερ η σελήνη, τον της νυκτός ζόφον. Προσέχειν δε δει και τας προσβολάς των λογισμών, κενοδοξίας τε και οιήσεως, και του μη κατακρίνειν τινά ορώντα απρεπέσ τι πράττοντα».

Βασική προϋπόθεσις θεώσεως και θεωρίας είναι η αδιάλειπτος νοερά καρδιακή προσευχή.

Ο αββάς Ισαάκ λέγει: «Ο θέλων ιδεῖν τον Κύριον, μηχανάται καθαρῖσαι αυτού την καρδίαν εν αδιαλείπτω μνήμη του Θεού. και ούτως εν τη λαμπρότητι της διανοίας αυτού εν πάση ώρα όψεται τον Κύριον».

Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς στην περίφημη ομιλία του στα Εισόδια της Θεοτόκου λέγει, ότι η Κυρία Θεοτόκος σχολάζουσα στα Άγια των Αγίων ήσκησε πρώτη την προσευχή αυτή:

«Ταύτας λοιπόν τας γήϊνας σχέσεις αποβαλούσα η Παρθένος από την πρώτην αρχήν της ζωής της, αναχώρησεν από τους ανθρώπους, και φυγούσα τον αμαρτωλόν βίον, εδιάλεξε μίαν ζωήν αθεώρητον από όλους ενδιατρίβουσα μέσα εις τα άγια, εις τα οποία διατελούσα ελύθη από κάθε δεσμόν υλικόν. απετίναξε κάθε σχέσιν. ανέβη επάνω από κάθε αγάπην έως και αυτού του ιδίου σώματός της και ούτω ήνωσε τον νουν της εις τον εαυτόν του με μίαν στροφήν και προσευχήν και με θείαν και παντοτεινήν προσευχήν. και δια μέσου αυτής της στροφής του νοός ηνώθη όλως δι' όλου με τον εαυτόν της. υψώθη επάνω από κάθε είδος και σχήμα, και έτζι κατεσκεύασε μίαν καινούριαν στράταν εις τούς ουρανούς, δηλαδή την νοητήν (δια να την ονομάσω έτζι) σιωπήν, εις την οποίαν προσκολλήσασα τον νουν της, αναβαίνει επάνω από όλα τα κτίσματα, και βλέπει δόξαν Θεού τελειότερον από τον Μωϋσήν, και ορά θείαν Χάριν, ήτις δεν καταλαμβάνεται τελείως από την αίσθησιν, αλλά είναι ένα ιερόν και χαριέστατον θέαμα μοναχών των ψυχών των καθαρών και αγίων αγγέλων».

Έτσι η Θεοτόκος εισήγαγε στον κόσμο την ησυχαστική προσευχή, κατά την οποίαν ο νους απερίσπαστος από κάθε σκέψι εισέρχεται στην καρδιά και εκεί ενώνεται δια της προσευχής με τον Χριστό και αξιούται της θεωρίας του θείου Φωτός.

Επειδή στους αγωνιζομένους για την ησυχαστική προσευχή ελλοχεύει ο κίνδυνος της πλάνης, οι άγιοι Πατέρες συνιστούν την υπακοή σε πεπειραμένο γέροντα που εκ πείρας προσωπικής θα ημπορεί να οδηγή απλανώς τον ασκούμενο μοναχό...

ΣΤ΄. Άλλες εμπειρίες της Ακτίστου Χάριτος του Θεού.

Σύμφωνα με όσα μας παραδίδουν οι θεόπται άγιοι Πατέρες, η ανωτέρα και τελειωτέρα εμπειρία της Χάριτος του Θεού είναι η θεωρία-θέα του Ακτίστου Φωτός.

Κατά τον άγιο Νικόδημο τον Αγιορείτη, η θεωρία του θείου Φωτός και κάλλους είναι η γλυκυτέρα και ποθεινοτέρα των άλλων του Θεού προσόντων, που γεννά στην ψυχή τον θείο πόθο και "έρωτα". Προς παρηγορίαν ημών των μη θεασαμένων το Άκτιστον Φως οι άγιοι Πατέρες μας διδάσκουν ότι ο Φιλάνθρωπος Κύριος παρακαλεί τις πιστές ψυχές και με άλλες εμπειρίες της Ακτίστου Χάριτός του.

Γράφει ο άγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης:

«Εν τίσιν μεν οράται ως φως ανατέλλον. Εν άλλοις δε, αγαλλίασις έντρομος. Εν ετέροις δε, χαρά. Εν άλλοις δε, σύμμικτος χαρά και φόβος. Εν τίσιν δε, τρόμος και χαρά. Εστί δ' ότε και εις τίνας, δάκρυα και φόβος. χαίρει μεν η ψυχή την επισκοπήν και το έλεος του Θεού, φοβείται δε και τρέμει την παρουσίαν αυτού, ως υπεύθυνος εν αμαρτίαις πολλαίς. Ετέροις δε πάλιν γίνεται παρά τας αρχάς άρρητος συντριβή και πόνος άφατος ψυχής, οδυνωμένη καθάπερ η τίκτουσα και ωδίνουσα κατά την Γραφήν. διϊκνούμενος γαρ ο ζων και ενεργής λόγος, τουτέστιν ο Ιησούς, ως φήσιν ο Απόστολος, μεχρι μερισμού ψυχής και σώματος, αρμών τε και μυελών, ίνα το εμπασθεν εξ όλων των της ψυχής μερών και του σώματος βιαίως εκτήξη. Εν άλλοις δε, αγάπη και ειρήνη άμαχος προς πάντας οράται. Εν ετέροις δε, αγαλλίαμα, όπερ σκίρτημα πολλαχώς οι Πατέρες ειρήκασιν, πνεύματος ούσα δύναμις και καρδίας ζώσης κίνημα. τούτο και παλμός λέγεται και στεναγμός, του πνεύματος αλαλήτως υπέρ ημών προς τον Θεόν εντυγχάνοντος. Κύμα δε τούτο της του Θεού δικαιοσύνης και ο Ησαΐας ονόμασε. και νυγμόν ο μέγας Εφραίμ. ο δε Κύριος, πηγήν ύδατος αλλομένου εις ζωήν αιώνιον. (ύδωρ δε, το πνεύμα ονόμασε,) πηδώντος εν καρδία και υπερζέον τω σφοδρώ της δυνάμεως»
47.

Όμως κανείς δεν πρέπει να γίνεται μοναχός για να λάβη εμπειρίες της Θείας Χάριτος. Κατά τον άγιο Διάδοχο Φωτικής: «Ου δει ουν επί

ταύτη τη ελπίδι τίνα τον ασκητικόν μετιέναι βίον, ἵνα μη ο σατανάς ετοίμην εύρη την ψυχήν εντεύθεν εις συναρπαγήν. Αλλ' ἵνα φθάσωμεν μόνον εν πάση αισθήσει και πληροφορία της καρδιάς αγαπήσαι τον Θεόν, ὅπερ εστίν εν ὅλη ψυχή και εν ὅλη καρδιά και εν ὅλη διανοία. Ο γαρ εις τούτο υπό της χάριτος ενεργούμενος του Θεού, αποδημεί του κόσμου, καν εν τω κόσμω παρή».

Μήπως επειδή, πριν μετανοήσουμε και καθαρθούμε από τα πάθη, δεν πρέπει να ζητούμε εμπειρίες θεωρίας, δεν πρέπει ούτε και να ομιλούμε γι' αυτές και μάλιστα για την θέωσι ως σκοπό της ζωής μας;

Την απάντηση δίδει ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς:

«Αυτός που δεν πιστεύει σ' αυτό το μεγάλο μυστήριο της νέας χάριτος, μήτε αποβλέπει στην ελπίδα της θεώσεως, δεν θα μπορούσε να καταφρονή ούτε ηδονή σαρκός ούτε χρήματα και κτήματα και την δόξα των ανθρώπων. Αλλά και αν μπορούσε έστω και για λίγο, τον ακολουθεί η υπερηφάνεια, ωσάν να επέτυχε το τέλειο. Έτσι με την υπερηφάνεια εκπίπτει στους ακαθάρτους.

Αλλά εκείνος που αποβλέπει (στην θέωσι), ακόμη και όταν κατορθώση κάθε αγαθό, έχοντας εμπρός του την υπερτελεία και ατελείωτη τελειότητα, δεν νομίζει ότι επέτυχε κάτι, κι έτσι γίνεται ταπεινότερος.

Σκεπτόμενος δε αφ' ενός μεν την υπεροχή των προπορευθέντων Αγίων, αφ' éτέρου δε το ύφος της θείας φιλανθρωπίας, πενθεί και βοά το του Ησαΐου "οίμοι ότι ακάθατος ων και ακάθαρτα χείλη έχων, Κύριον Σαβαώθ είδον τοις οφθαλμοίς μου".

Αυτό το πένθος προσθέτει στην καθαρότητα (της ψυχής), ο δε Κύριος της χάριτος επιδαψιλεύει σ' αυτήν παράκλησι (παρηγορία) και έλλαμψι».

Ζ'. Επίλογος.

Από τις όσες εμπειρίες των Αγίων εξετέθησαν στην εισήγησι αυτή έγινε, νομίζω, φανερός ο στενός δεσμός μοναχισμού και θέας του Άκτίστου Φωτός. Δεν είναι καθόλου παράδοξο ότι κυρίως στον χώρο του Μοναχισμού άνθησαν τα εύοσμα άνθη της θεώσεως.

Παράδοξο θα ήταν το αντίθετο, να μη ανθούν αυτά στον χώρο του Μοναχισμού, χώρο διαρκούς μετανοίας, νήψεως, καθάρσεως από τα πάθη, αδιαλείπτου προσευχής, αποκτήσεως των ευαγγελικών αρετών, εκδημίας του κόσμου και ενδημίας στον Κύριο.

Ας δώσουμε τον λόγο στον άγιο Ισαάκ τον Σύρο, για να κλείση αυτός την εισήγησί μας:

«Μοναχόν διαμένοντα εν τη αγρυπνία μετά διακρίσεως νοός, τουτον μη ίδης ως σαρκοφόρον. Τάξεως γαρ αγγελικής ως αληθώς τούτο το έργον. Αδύνατον γαρ τους εν τη διαγωγή ταύτη δια παντός πολιτευομένους, άνευ χαρισμάτων μεγάλων παρά Θεού αφεθίναί δια την νήψιν αυτών, και εγρήγορσιν της καρδίας, και δια την εμμέριμνον διαγωγήν των λογισμών αυτών προς αυτόν. Ψυχή η εν το διαγωγή ταύτης της αγρυπνίας κοπιώσα και διαπρέπουσα, οφθαλμούς χερουβικούς έξει, του διαπαντός ατενίζειν και κατοπτεύειν την επουράνιον θεωρίαν».

(*) Εισήγησις εις το Παμμοναστικόν Συνέδριον της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος εις τα Άγια Μετέωρα (12-14 Σεπτεμβρίου 2000), ωργανωθέν εις τα πλαίσια των εορτασμών της Εκκλησίας της Ελλάδος δια τα 2000 χρόνια από της Γεννήσεως του Κυρίου.